

LA RENAIXENÇA

La Renaixença fou un moviment cultural i de conscienciació nacionalista sorgit a Catalunya a partir del segon terç del XIX. D'una banda esdevingué una lògica conseqüència del Romanticisme conservador i, per un altre costat, de les transformacions provocades per la Revolució Industrial. Els seus inicis acostumen a establir-se en els anys trenta, tot i que el moviment no es concretà fins a la meitat del segle i assolí els nivells de plenitud més importants entre 1870 i 1880.

Des d'una perspectiva literària, s'ha convingut a fixar les dates de 1833 i 1885 com les del cap i la punta del moviment. El 1833, Bonaventura Carles Aribau donà a conèixer l'oda **La Pàtria** que es convertí, alhora, en un elogi i un cant elegíac a la llengua catalana. El poema identificava els conceptes de llengua i de pàtria, i aquesta identificació es convertí en una de les bases fonamentals del programa de La Renaixença. Mig segle més tard, el poema **Canigó** (1885), de Jacint Verdaguer, coronà el moviment amb l'obra literària de més vigor i volada de la poesia del XIX.

Segurament, el valor més important de la Renaixença fou la capacitat de fer prendre consciència, a la societat catalana, de la viabilitat social i cultural de la llengua que s'emprava en família i que feia tres segles que tenia un ús literari més aviat restringit i migrat. Fou per aquesta raó que els prohoms de la Renaixença s'entestaren a mitificar l'Edat Mitjana com l'època de més esplendor literari, a recollir llegendes i cançons de la tradició oral, a crear publicacions i cases editorials, a fer possible el conreu en català de tots els gèneres literaris i a estimular la creativitat dels escriptors joves amb la restauració dels Jocs Florals de Barcelona, el 1859.

Tres escriptors, un per a cada gènere, sobresortiren en l'abundosa plèiade dels noms de la Renaixença: Jacint Verdaguer, Angel Guimerà i Narcís Oller. Foren, respectivament, el poeta, l'home de teatre i el novel·lista de la

Renaixença.

JACINT VERDAGUER (Folgueroles, 1845- Vallvidrera, Barcelona, 1902) era fill d'una família modesta però de tradició il·lustrada. Ingressà molt jove en el seminari de Vic i el 1865 participà per primera vegada als Jocs Florals de Barcelona on li fou atorgat un premi especial i un accèssit. La seva entrada, vestit de pagès, al Saló de Cent, amb barretina moradenc i bastó de tortellatge donà nítidament el perfil del bon salvatge i el seu nom s'afermà d'immediat com una de les promeses de la literatura catalana en renaixença. Tot seguit començà a compondre un poema èpic sobre Colom, un episodi del qual tractava de la llegenda de l'Atlàntida. El 1870 fou ordenat sacerdot i destinat a una parròquia rural on emmalaltí greument. Els metges li recomanaren aires de mar i esdevingué capellà de vaixell de la Companyia Transatlàntica del Marquès de Comillas. Els viatges el guariren i aconseguí també d'acabar el seu poema, **L'Atlàntida**, que fou premiat als Jocs Florals de 1877 i rebut entusiàsticament pel món cultural barceloní. Entrà llavors com a capellà domèstic dels Marquesos de Comillas i inicià una època de militància poètica intensa al servei de l'Església (**Idil·lis i cants místics**, 1879; **Col·lecció de càntics religiosos per al poble**, 1882-1889 i **Caritat**, 1884, entre altres), alhora que treballava en un altre gran projecte literari, el poema **Canigó**, que situa en els orígens llegendaris de Catalunya.

El 1886, un viatge a Terra Santa el trasbalsà profundament i encetà el darrer tram, el més dramàtic, de la seva vida. Es lliurà intensament a la caritat i a la confessió, participà en pràctiques exorcistes i tot plegat li féu perdre la confiança del seu mecenes -Claudi López, Marquès de Comillas- alhora que s'enfrontava directament amb el seu bisbe, Josep Morgades. Fou suspès "A divinis" entre 1895 i 1898 i explicà els contorns del seu drama particular en tres llibres de 1895: els articles **En defensa pròpia** i els llibres de poemes **Sant Francesc** i **Flors del Calvari**.

ANGEL GUIMERA (Santa Cruz de Tenerife, 1845 - Barcelona, 1924) era fill de pare català i mare canària i visqué els primers anys de la seva vida a Canàries. A partir de 1853 residí uns anys a El Vendrell, el poble del seu pare i passà a estudiar amb els escolapis a Barcelona. El 1871 fou un dels fundadors del setmanari "La Renaixença", publicació que dirigí anys més tard quan es convertí en diari.

Abans d'estrenar-se com a dramaturg, Angel Guimerà era un poeta conegut que havia estat proclamat Mestre en Gai Saber en els Jocs Florals de 1877. La seva obra teatral ve marcada per dues etapes molt diferents, la primera de les quals segueix els cànons de l'estètica romàntica: **Gal·la Placídia**, 1879, **Mari cel**, 1888 i **Rei i monjo**, 1890, entre altres. A partir, però, de 1890 es comprometé activament amb el catalanisme i la seva dramaturgia se centrà en problemes de la història contemporània. Aquest fou el moment de més plenitud creadora, sobretot en la trilogia formada per **Maria Rosa** (1894), **Terra baixa** (1897) i **La filla del mar** (1900). A partir de 1900 abandonà la síntesi de romanticisme i realisme de les seves millors obres i assajà, sense tan interès, altres formes de teatre melodramàtic i burgès.

NARCIS OLLER (Valls, 1846 - Barcelona, 1930), provenia d'una nissaga il·lustre i de tradició liberal. Estudià dret a Barcelona i hi treballà com a funcionari de la Diputació, primer, i com a procurador dels tribunals després. Fou un lector apassionat que alternà la lectura dels clàssics amb la dels seus contemporanis, esperonat, sens dubte, per la relació d'amistat amb els dos crítics més importants del seu temps: Joan Sardà i Josep Yxart.

Fou un novel·lista en evolució constant que passà des d'un realisme incipient, empeltat encara de romanticisme, fins a la crítica i pràctica del naturalisme i la recerca de nous horitzons narratius en el tombant del segle. Aquest procés evolutiu ve marcat per les quatre novel·les següents. **L'escanyapobres** (1884) és una novel·la sobre el diner en el marc d'una societat

rural en vies d'industrialització. **La febre d'or** (1890-1892), esdevé una de les grans novel·les de Barcelona i s'emmarca en el temps de la febre bursàtil dels primers anys de la dècada de 1880. **La bogeria** (1898) és una novel·la programàtica que s'acosta als esquemes teòrics del naturalisme d'Emile Zola, alhora que hi polemiza. Finalment, **Pilar Prim** (1906) és la novel·la que mira d'obrir-se a nous camins i alternatives en la narració de començaments de segle.

EL NOUCENTISME

Amb el nom de Noucentisme es coneix una etapa de la història cultural catalana limitada entre les dates de 1906 i 1923. El mot "noucentisme" fou posat en circulació per Eugeni d'Ors i l'encarava a designar les tendències pròpies del segle XX, que ell anomenava "palpitacions del temps", per oposar-les a les que considerava caducades del XIX. Amb tota evidència, però, el Noucentisme no fou solament un moviment cultural sinó tota una estratègia de política cultural sintetitzada per quatre noms: Enric Prat de la Riba, Pompeu Fabra, Eugeni d'Ors i Josep Carner.

Prat de la Riba fou el motor, el "seny ordenador", el polític que donà cohesió a una política autòctona de renovació. Eugeni d'Ors, "dictador intel·lectual de Catalunya" traduí aquesta política en consignes culturals. Josep Carner en donà una praxi literària per mitjà d'una poètica clàssica de cànon, mesura, harmonia, elegància i ironia. Pompeu Fabra, finalment, posà ordre a la llengua, sistematitzant-la d'una banda i fent-la rica en flexibilitat i modulacions, de l'altra.

La cronologia noucentista té com a punt de partida el 1906 per l'avinentesa de tres esdeveniments cabdals: és l'any que Eugeni d'Ors inicia el **Glossari**, l'any de la publicació d'**Els fruits saborosos**, de Josep Carner, i el del "Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana". El moviment s'allargà, en una primera etapa, fins a 1920, any de la defenestració d'Eugeni d'Ors i poc abans de la sortida de Josep Carner de Catalunya. Després de la sotragada de 1923 (Cop d'Estat del General Primo de Rivera) i fins a la de 1931 (Proclamació de la Segona República) es donà a conèixer una segona promoció d'intel·lectuals i escriptors (Carles Riba, Agustí Esclassans, Joan Estelrich ...) que pertanyen al mateix cicle estètic i hom acostuma a considerar-los fills del **Glossari**.

Allò que és evident, però, és que darrera l'ideari noucentista hi bategà una estratègia cultural de gran empena. Per aquesta raó, entre 1906 i 1915

es crearen institucions públiques que encara són emblemàtiques a les acaballes del segle. Per exemple l'"Institut d'Estudis Catalans" i la "Biblioteca de Catalunya".

EUGENI D'ORS (Barcelona, 1881 - Vilanova i la Geltrú, 1954) estudià lleis i es dedicà des de molt jove al periodisme, col.laborant en bona part dels diaris i revistes de l'època. A partir de 1906, inicià una col.laboració diària a "La Veu de Catalunya", sota l'epígraf de "Glossari" i amb el pseudònim de "Xènius". Anomenà "glosses" a aquests articles diaris, que eren breus i concisos, sovint de temàtica intel.lectual i amb el to didàctic d'una lliçó. Aquestes glosses, agrupades posteriorment, donaren lloc a diversos volums que alguna vegada prengueren caire narratiu. Es el cas de **La Ben Plantada** (1912), que definí com un assaig teòric sobre la filosofia de la catalanitat o **Gualba, la de mil veus** (1915), la seva obra segurament més reeixida.

El 1911 fou nomenat secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans i començà a participar activament en la política de la Lliga. El 1917 fou designat Director General d'Instrucció Pública. Després de la mort de Prat de la Riba s'enfrontà a alguns dirigents de la política catalana, féu públiques les seves simpaties pel sindicalisme i el 1921 arribà la seva defenestració. El 1923 anà a viure a Madrid, començà a escriure en castellà i col.laborà amb el franquisme a partir de 1938.

JOSEP CARNER (Barcelona, 1884 - Brusel.les, 1970) és un dels poetes cabdals del segle XX. Estudià Dret i Filosofia, i destacà molt aviat per la qualitat de la seva poesia. Com a articulista col.laborà a "La Veu de Catalunya" on redactà nombrosos articles editorials. El 1921 ingressà a la carrera diplomàtica que exercí a Gènova, San José de Costa Rica, Le Havre, Hendaia, Beirut, Brussel.les i París. Durant la guerra civil es posà al costat de la República i de mitjan 1939 fins al 1945 residí a Mèxic. Quan tornà a Europa

s'instal·là fins a la mort a Brussel·les, la ciutat de la seva segona muller.

En la trajectòria poètica de Josep Carner hom acostuma a remarcar quatre etapes: La de l'aprenentatge que dura fins a 1905; la de la professionalització dins del Noucentisme entre 1906 i 1924; l'etapa simbolista entre 1925 i 1939, i l'etapa de poesia metafísica que cal situar a partir dels anys quaranta i fins a la seva mort. Una trajectòria sens dubte lúcida que evoluciona a cavall de la història i de les modes literàries. Per això s'ha dit que Carner constitueix el paradigma d'allò que ha estat la poesia catalana des de la Restauració fins a mitjan segle XX. Els títols més significatius de la seva producció són **Els fruits saborosos** (1906), **La paraula en el vent** (1914), **Auques i ventalls** (1914), **La inútil ofrena** (1924), **El cor quiet** (1925) i **Nabí** (1941). També excel·lí en altres gèneres com el teatre i la narrativa.

Isidor Cònsul
Passatge Carbonell 13, casa 13
08960 SANT JUST DESVERN
Tel. 372.12.21